

✝ Pomhaj Bóh

Časopis ewangelskich Serbow

Budyšin, december 1988
12. čislo · ISSN 0032-4132 · Lětnik 38

Bože słowo za nas

Ja so wjeselu w Knjezu, a moja duša so raduje w mojím Bohu

(Jezajas 61,10)

Adwentski čas je so započal. Přihotujemy so na hody, zo bychmy sej mjesobu wjesole hody wobradžili. Kajke je tute hodowne wjeselo? Wjeselo w Knjezu?

Na třećej adwentnej njezdźeli zamknje spróčna předawarka wječor swój wobchod. Cyły džen běchu přichadźeli ludžo, zo bychy pola njeje nadešli někajki wosebity dar, z kotrymž bychy móhli patoržicu wječor derje wobstać. Předawarka je wjesola, zo ma swjatok. Lětny plan, kelko dyrbi předawać, je w tutych dnjach spjelniła, a premija je jej wěsta. Je to hodowna radosć, radosć w Knjezu?

Džěco so wjeseli na hody, najrjeńši swjedžen lěta. Přeje sej elektroniske awto, kajkež je we wukładnym woknje hrajkoweho wobchoda wustajene. Drje je dóstanje, dokelž běše so jednoho dnja z wukładneho wokna zhubilo. Džěco so raduje. Wjeseli so wone w Knjezu?

Patoržicu wječor. Samotna wowka sedzi w swojej stwě, w kotrejž je sej swěčku zaswěćila. Mysli na mandžel-

skeho, zhubjeného we wójnje, a spomina na wšitkich, kotřiž su před njej wotešli z tuteho žiwjenja. Z radija klinča hodowne štučki: „O najwjeselši, o najzbóžniši, hnady polnički Boži dnjo!“ Deleka w domje je wotewrjena korčma, jenička w cyłej wokolnje, někotři zadwělowani spytaja z piwom a škleńčku palenca zatepić stysk za swójbju, za swojim džěcatstwom, za prawymi hodami. Što dyrbi jim to słowo wo wjeselu w Knjezu? Što dyrbi wone nam?

Přikłady nam pokazuja, zo leži pola nas nad adwentskim a hodownym časom hustodosć hinaši duch hač wjeselo w Knjezu. Tež w křesćanskich swójbach dže husto bóle wo dary a wo dožiwjenje kuska džěcatstwa, wo někotre bjezstarostne dny w swójbje z dobrej jědzu a dobrym telewizijnym programom. Kak pak so nam dóstanje hodowne wjeselo?

Nic hinak hač tehdy pastyrjam w Bethlehemje, hdyž ležachu w hodownej nocy při swóich stadjach. „A jandžel praji jim: Njebojće so; hlej, ja připowědam wam wulke wjeselo, kotrež so wšemu luděj dóstanje, přetož wam je so džensa Zbóžnik narodził, kotryž je Chrystus, tón Knjez, w Dawidowym měsće.“

Slyšeć dyrbymy wo hodownym wjeselu, zo je so nam naš Zbóžnik narodził, zo je Bóh zastupil w Chrystusu do našeho žiwjenja. Slyšeć dyrbymy, zo směmy, štožkuli so stanje, Bohu „Wótče naš“ prajić, dokelž je Jězus naš bratr. Slyšeć a přiwzać. Wěra přindže ze slyšenja, z wěry rosće radosć a wjeselo w Bohu. Hornje přikłady nas wuča, zo njeprindže radosć w Knjezu wot samo, snadž jenož tohodla, dokelž smy dary a jědž nakupowali, dokelž sej swěčki zaswěćimy, dokelž je zymnišo w stwórbje, přeni sněh so z njebja saje a 24. december so přibližuje.

Njetrjebamy, zo bychmy hodowne wjeselo dožiwili, přeměnić hody, njetrjebamy spuścić naložki hodowneho časa – ale sebje mamy změnić, zo bychmy namakali radosć a wjeselo, dokelž so nam Božeho słowa slyšeć najbóle no chce. Bjez słowa pak zhubja hody swój wobsah, so přeměnja na swjedžen romantiskej swójbje abo samo na swjedžen mamona. Slyšeć a přiwzać Bože słowo, to je najwazniši přihot na hody, a tak njeh so nam adwentske njezděle čas přihotow, čas slyšenja na Bože słowo, čas rosćenja we wjeselu a radosći w Knjezu. J. Malink

Gerhart Wirt

Šudak bě so hodow njetrjebawši bojal

Zbožowny sedži Šudak na serbskej Božej nocy we wjesnej cyrkwi wosrjedź swóich třoch synow. Pawoł studuje poslednje semestry lékarstwo w Lipsku, Jurk, kotryž so w zymnej cyrkwi k naněj tula, je pěkný 13lětný hólčec, a na druhim boku nana sedži Pětr, strowy, syn 24lětny bur, kiž přeco zaso skradžu zhladuje z lubje do kemšacych ławkow, hdžež sedži mač z Wóršu, jeho njewjestu, z kotrejž chce so džensa pod hodownym štomom slubić.

Ze stysknoću bě na swój slub a ženťwu myslil, ale džensa, na samej patoržicy, bě so wšo tak krasnje k lépsěmu wobročilo. Zboka hlada na nana a zetka so z jeho wočomaj. Wša starosć, wša bojosc běštej so nadobo minyloj! A kak bě to přišlo?

Šudakec nan lubowaše wot swóich studentskich lét sem swój serbski lud. Šudak, džensa bur na rjanym statoku, bě gymnazij wopytał a hižo někotre semestry skótne lékarstwo postudował, ale wosrjedź studijow, jako chcyše nan kublo předać a němscy kupcy sej hižo twarjenja a pola wobhladowachu, so nadobo rozsudži, ze studijom přestać a doma wostać, zo by staršiski statok wuchował. Přeměnenje za njeho njebě lochke. Při wšej swěrje k swojemu burškemu powoľanju je tola dale swoje knihi lubo měł. Někotra fara nima tajku bohata knihownju, kaž bě sej ju Šudak na najstwě přihotował. Tam sydaše na dołhich zymskich wječorach, přihotuju wědomostne nastawki abo referat za Maćičnu zhromadźiznu, hdžež sebi jeho wulce wažachu.

Ale džiwna wěc; jeho ženťwa z džowku serbskeho „wótčinka“, kotruž tehdom wšity tak slawjachu, bě spočatk tak wšelakich dušinych nuzow. Wona drje rěčeše serbski, ale za „serbsku wěc“ žanoho zrozumjenja njeměješe a z džěćimi skradžu němski rěčeše, štož Šudaka přenje razy smjerc rozmjerza a pozdžišo wutrobnje boleše.

Tak běše po cyłych lětach mandželstwa mjez Šudakom a jeho žonu tajnje abo tež zjawnje wójna dla serb-

Wšitkim
čitarjam
žohnowane a
wjesole hody

skeje rěče. A najzrudnišo běše so to loni hody jewilo. Šudakec nan běše za kóždeho dar zwuběral — wězo serbski. Pawolej, studentej lěkarstwa, dari swójbubowany Pfulowy slownik. Pětr dósta nowe motorske kolo, „zo móhl so po Serbach trochu rozhladować“. Za Jurka bě pěknu knihu z wobrazami wo serbskich bajkach kupil. Wosebite překwapjenje pak měješe za Wóršu, wo kotrejž wšak wědžeše, zo ma Pětr „z nej karu“. Jej dowoli nan, zo by patoržicu na hodžinu k nim přinć mólha. Za nju bě Šudak wobstaral přez swojeho přěčela w Praze damotne přebywanje na něšto njedžel w Čechach.

Ale běda, žadyn z tutych darow njezbudži prawe wjesela. Na tutym hodownym wječoru sta so přeni raz, zo so w Šudakec swójbje před nanom němsce rěčeše. Šudaka dušeše a daješe, zo sej rady njewědžeše. Wućekny do konyńca a sydny so tam na woklep slomy. Za něšto časa přinďže Jurk za nim.

„Nano, to pak je rjana kniha, kotruž sy mi dał. Widžach ju w měsće a chcych ju rady měc. A nětko ju mam.“

Za wosamočeneho nana bě to wolij do ranow. Wza hłowu džěsća do swojeju mozlojtej rukow:

„Ty moje dušne džěćo!“

Nazajtra stany Šudak wjele do zwučeneho časa, zo by do Drježďzan k swojemu bratřej wotjěl. Šudakowa so do swojeho muža da:

„To su nětk pola nas hody! Druzy so wjesela, zo móžeja hromadže byc, a ty wotjědžeš!“

„Wy chceće mjez sobu němsce rěčec. Mje to boli. Tuž je lěpje, zo wotjědu.“

„Měniš, zo na tajke wašnje nam lubosć k serbskej rěči zaščepiš? Hać serbsce abo němsce rěča, drje tola docyła wažne njeje, jenož zo su přistojni. Njemóžemoj ze swojimi džěćimi spokojom byc? Přeco zaso to samsne, stajnje wadženje dla serbskeje rěče. To mi ze šije wisa. To běhaš kemši a do biblickich hodžin a při tym maš swoje serbstwo za swojeho přiboha...“

Šudak bě so počmě při ložu klaknył a swoje mjezwočo do poslešća zarył.

W Drježďzanach njeje Šudak k swojemu bratřej šol. Njechaše so jemu wo swojich naležnosćach rěčec.

Po hodžoch běžeše žiwjenje pola Šudakec zaso w starych kolijach, jenož zo mać a Pětr časčišo tež před nanom němsce rěčeštaj.

Šudak dyrbyeše spóznać, zo bě přehrał. Jeho dom bě přeněmčeny!

Jako so zaso hody bližachu, běše so Šudak přewinył. Zo bychu hody swjedžen lubosće byle, chcyše ze wšej přěčelnosću ze swojimi swójbnyimi němsce rěčec. Běše němske spěwarske přihotował, zo bychu wšitcy hromadže na němsku Božu nóc šli.

Ale tu zastupi Wórša — wša přeměnjena porno lošsemu. Wjesoła a zbožowna powita Šudakec nana:

„Mam wjele dobroh prajić wot dra. Krejčera, wot prof. Smjetleho wot ... wot ...“ A powědaše, kak rjenje je było w Praze a we Wysokich Tatrach, zwotkel bě so před krótkim wróćila. Njebě sej myslila, zo stej lud a kraj w Čechach tak lubej. Wosebje bě ju hluboko hnuło spóznać, kak sej wšudže Šudakec nana česća.

Pětrej so potom wuzna:

„Dr. Krejčer je mje z radosću za ruky wzał: ‚Wy sće njewjesta Šudakec Pětra! Kak mje to tola raduje! Nětk wostanje Šudakec statok za jedyn staw zaso w serbskich rukach. Wón mje ze sylzajtymaj wočomaj na čolo wokoši.

Za naše džěći

Dolhi puć do Bethlehem

Zawěsće so Józef a Marja njebyštaj ženje na dolhi puć do Bethlehem nastajiloj, hdyž njebyštaj dyrbjałoj. Kejžor, kotremuž jich kraj slyšeše, chcyše skónčnje jónu wědžec, kelko ludźi w jeho kraju bydli. Tohodla běše wón wulke ličenje luda přikazał. Kóždy dyrbyeše so tam, hdžež bě so narodžil, zapisać do lisćiny. Marja a Józef dyrbyeštaj so w Bethlehemje zapisać, haćrunjež bydleštaj daloko wot tam w Nacarece. Ale kejžor bě přikazał, a tak dyrbyeštaj so na dolhi puć podać.

Na 150 kilometrow dyrbyeštaj běžeć. To je někak tak, kaž hdyž bychmy z Budyšina do Lipska běžeć chcyli. A Marja a Józef njeměještaj rune asfaltowane dróhi, kaž my je džensa mamy. Puće běchu kamjenjate a džerate, hujenje so na nich chodžeše. A k tomu wjedžeču přez horatu krajinu. Hižo Nacareth leži na horach, a Marja a Józef dyrbyeštaj z horow dele do wulkeho doła. Tam měještaj kóněk runeho puća, ale bórce džěše znowa do horow: na horu horje, zaso dele, zaso horje ... a to tak dale hišće 100 kilometrow hać do Bethlehem. K wšemu běše hišće zy-ma. Njemjertznješe drje a njedžěše so sněha, ale wjele so deščowaše. Wosebje čežki bě puć za Marju. Wona wočakowaše džěćo.

Skónčnje do Bethlehem dońdžeštaj. Běše to małe městačko z wuskimi haskami a niskimi domami. Domy běchu bjez woknow, a w nich bě jenož jedna stwa, w kotrejž bydlachu ludžo hromadže z wowcami a kozami. A tu bě dalša čez za Marju a Józefa: Bethlehem běše přepjelnjeny z ludźimi, kiž běchu ze wšěch kóncow kraja přišli so

dać zapisać. Nihdže njebě doma abo stwy, hdžež byštaj Marja a Józef něšto dnjow bydlić móhloj. Skónčnje nama-kaštaj sej kut, hdžež beštaj znajmjeńša pod suchim. Praji so, zo bě to hródž. A tam narodži so Marine džěćo. Bě to mały hólčk, a daštaj jemu mjeno Jězus. T. M.

A ja při tym do wutroby slubich, tajku dowěru nochcu nihdy nanihdy zjebać.

Pětrej, chcemoj stajnje hromadže serbsce rěčec!“

Nětk wěsće, čehodla tam Šudakec nan tajki zbožowny mjez swojimi synami na serbskej Božej nocy sedži.

Šudak běše so njetrjebawši hodow bojal.

Serbski zakitar stwórby

(jm) Před 50 lětami, 17. nowembra 1938, zemrě serbski wučer K. B. Šěca, kotryž znaješe a lubowaše stwórbu lužiskeje domizny kaž žadyn druhu. Čas swojeho žiwjenja je wučeril w Rachlowje pod Čornobohom a je přeslědžil kóždy kućik swojeje domizny. K. B. Šěca běše wěriwy křesćan, w swojich nastawkach a přednoškach přeco zaso pokaza na toho, kiž stej nad stwórbu, na Bohastworiciela. Hdyž je so w léce 1959 znowa wudała jeho kniha „Čłowjek w přirodže“, su so bohužel wšitke městna, kiž rěča wo stwórbje a wo stworicielu, wušmórali a přepisali. Runje jako křesćan widžeše Šěca cyle jasne, zo ma čłowjek nadawk, Božu stwórbu zachować a škitać, ale runje tak widžeše, kak ludžo zaničuja stwórbu z cyle egoistiskich

prčinow. Čerpješe pod tym, zo so přeco wjace zwěrjatow a rostlinow z našeje domizny zhubja — přez čłowjeći njerozum. Wón běše, hdyž tak chcemy, přeni serbski „zeleny“. Wotčišćimy tu wurězki z jeho přednoška „Boži pomocnicy“:

„Bóh je swět stworil. Tajke stworjenje pak so před našimaj wočomaj wjace njestanje, z ničeho wón ženje wjace něšto do žiwjenja njewubudži. Ale my smy wučeni a widžimy to tysac króc kóždy džen, zo wón nastajnosći zdžeržuje, štož je stworil. Štož Bóh tón Knjez tu stworil je, to je tež zdžeržec slubił, wón so tež stajnje prócuje, zo ničo njeby zhubil.“

Wy snadž budžeće sebi myslić, zo su jeho pomocnicy ludžo, či so tola najbóle wo to staraju, zo ničo zhubili njebychu. To wšak je wěrnó, ale hdy bychmy my či jeničcy byli, na kotrychž měš so Bóh tón Knjez spuščec, da by swět bórže hinaši napohlad měš; přetož my so tola njetrjebamy chwalić, zo so my za wše Bože stworjenja lubosćiwje staramy, ně, nam je jenož wo te činić, kiž nam wužitka dawaja, wše druhe su nam na puću, a my je njeplahujemy, ale zaničamy.

Bohužel so čłowjeći rozum husto dosć do njerozuma přewobroći, a wšudžom a stajnje móže widžec, kak ludžo tež z njewinowatymi stworjenjemi zlě zachadžeja. Na Wowčej horje pola Splóska před wjele lětami rjany a pola nas

jara žádný wóst rosćeše, jenož pjeć pjeńkow tam steješe. Ja sym je swěru pasł a njejsym je nikomu pokazał, a tola su je naposledk měšćenjo wučušlili; cyła črjódka jich raz njedželu halekajo wot Splóska do Rachlowa přindže, z mojimi wóstami na kłobukach. Tuž běchu te tež přeč. Njeje to njerozum wot tajkich błudnych ludźi, kiž chcedža tola wjace być hač my wjesnjenjo? Što da jim tajke hlúpe wukorjenjenje pomha? Njeje da Bóh tym rjanym kwětkam **wšěm** ludžom k wjeselu dał narosć?

Chcych Wam pokazać, zo my, kotrychž je Bóh za knjezow na swojej stwórbje postajil, so njetřebamy z tym hordzić, zo smy jeho pomocnicy. My sej na ničo druge njemyslimy hač na swoje lěpše a pytamy jenož te stworjenja zdžerzeć, kiž nam wužitka dawaja, a tež přečiwo tym husto dosć hrěšimy, kaž sym to poka-
zał.“

Jubilej w Minakale

Njedželu, 4. septembra 1988, woswjeći Minakalska wosada 75lětnu wobstaće swojeje žónskeje služby.

Na swjatočnosći popołdnu wobdžěli so 45 wosobow. Jubilej móhl so pod slědowace hesło stajić:

Za zańdžene džak – za přichodne haj.

Swjedzeń započa so z kemšemi, zo bychmy so Bohu džakowali za wšo, štož smy w tutych lětach nazhonili, zo bychmy spominali na jeho wjedženje a jeho hnadu a sej wuprosyli jeho žohnowanje za přichodne.

Pozawnisća z Minakala a Małeho Wjelkowa wobrubichu swjatočnosć, na kotrejž zahra kantor Herz na piščelach a wosada zanošowaše Božu chwalbu w spěwach. Wobwodny kurator za žónsku službu a serbski superintendent S. Albert přédowaše wo zasadze: Bohu budž česć za zańdženosć, přítomnosć a přichod!

Po Božich službach wočakowaše žony swjedžensce kryte blido na farje. K swjedženju słuša tež rozmołwa z druhimi, a to dže při šalce kofeja a dobrym tykancu najlěpje. Pozawnowy chór zawjeseli přítomnych dale ze swojimi spě-

wami. Knjeni Mickelowa, pučowanska referentka za žónsku službu w Drježdžanach, spominaše z nami w rozmołwje hišće trochu na spočatki tutoho džěla.

W l. 1913 započa so z tutym džěлом w Chrósće-Adolfowej Hěće pod nawjedowanjom kn. Sickertoweje. W 1. swětowej wójnje zaběrachu so žony z plećenjom, w 2. swětowej wójnje poskičachu pomoc zadwělowanym a samostejacym. Tu wopokaza so zhromadnosć a poselstwo, kiž nutřkownu pomoc a sylnosć spožča.

Što je nadawk žónskeje služby džens?

Wo wšěch časach trjebaja tež žony pomoc za wěru. Žony steja mjez tradiciju a přichodom.

Swět wopřijacy pačer žonow, Swětowy modlenski dzeń, kiž wone wuhotuja a za kotryž su zamołwite, wobkruži cyłu zemsku kulu. Z džakom so zwěsći, zo nastawaja nowe žónske služby we wjeskach, zo žony za tute džěło swoje bydlenke stwy poskičeja.

Džak wupraji so tež za woporniwość žonow. Kelko su wone za swoju cyrkej woprowali, za jeje nutřkowne wuhotowanje, štož so wot jich woporow nakupi.

Hač sem je mój Bóh dowjedł mje ze swojej wulkej hnadu. Wzmi džak a česć a chwalbu, mój Božo, za swěru. Wón pomha, kaž je pomhał.

Pod Božim škitom a wjedženjom do noweho štwórcělětotka. A.

Gerat Lazar

Stawizny cyrkwinskeho dnja

35. cyrkwinski dzeń so wotměwaše 27. 28. junija 1981 w Chwaćicach. Předsyda postrowi sobotu popołdnu nahladnu ličbu zajimcow z Ochranowskim hesłom. Zeńdženje bě wuznamnym a zaslužbnym přjedawšim Chwaćičanam wěnowane. Franc Šěn z Wulkeho Wjelkowa přédnošowaše nam wo Oće Wičazu, kiž bě so 14. 6. 1874 w Chwaćicach narodził. Wón bě swój serbski lud lubował a jara pilnje a wjelestronsce za njón džělał, wosebje na literarnym a kulturnym polu. Wěcywustojnje redigowaše do wójny a po njej wjacore serbske časopisy a je tež wšelake přinoški spisał za naš „Pomhaj Bóh“. — Dr. Hermann z Rakec powědaše nam wo Handriju Zahrodniku, kiž bě so 24. 12. 1654 w Chwaćicach narodził. Wón bě wučeny blidar a je pozdžišo w Drježdžanach skutkował jako dwórski mechanikar kurwjercha Awgusta Sylneho. Za swój

dom wunamaka třiposchodowy lift. Woni mjenowachu jeho „sakskeho“, tež „serbskeho Archimedesa“. — Dale spominachmy z džakownosću na Gustawa Zarjenja, kiž běše 1899 do 1936 farar w Chwaćicach. 1931 bu serbski wyši farar a nawoda serbskeho homiletiskeho seminara. Wón bě posledni předsyda serbskeho ewangelskeho knihoweho towarstwa. Wón ma tež swoje zaslužby wo wudaće nowych serbskich spěwar-
skich.

Na swjedženskich kemšach njedželu dopołdnu přédowaše farar Siegfried Albert wo Mateju 16,13–20. Postrowne słowa rěčachu wyši krajnocyrkwinski rada Ihmels z Drježdžan, superintendent Krež z Budyšina, farar Šolta-Wojerowski w mjenje biskopa Wolstadta ze Zhorjelca a farar Albert-Budyski w nadawku serbskeje superintendentury. Po kemšach bě připołdniša přestawka na zwučene wašnje ze spěwanjom pod nawjedowanjom bratra Grofy z Chasowa. Porjeńšena bu wona přez to, zo so wšudže pisanješe wot Slepjanskich kapičkow a zo nam tež Slepjanki někotre ze swojich spěwow zaspěwachu.

Na popołdnejšej zhromadžiznje slyšachmy pjeć narěčow k temje cyłego dnja: „Cyrkej – to smy my!“ Wosadny farar Englert předstaji nam swoju wosadu jako stadło dobrego pastyrja Chrystusa.

Dipl.-ing. Radoměr Wičaz z Lubochowa rěčeše bjez kóždého rjenječinjenja wo nětčišej situaciji mjez ewangelskimi Serbami. Farar Cyril Pjeh, tehdomniši redaktor „Pomhaj Bóh“, mjenowaše čitarjow tutoho našeho časopisa wosebitu skupinu w serbskim wosadnym žiwjenju. Farar Nowak z Drjowka přečita přédnošk swojeho syna, młodeho delnjoserbskeho dipl. matematikarja Mata, dokolž tón sam njemóžeše přítomny być. W referace jednaše so wo staru a přeco nowu temu „wědomosć a wěra“. Superintendent na wotp. Gerhard Wirth dopomni w swojej narěči na jubilej wšelakich českich ewangelskich bratrow. Tež katolski farar Stanij Nawka nas postrowi. A farar Siegfried Albert wuži swoje kónčne słowo k wutrobnemu džakowanju. Wón hišće jónu wuzběhny: Haj, cyrkej – to smy my. Ale Knjez cyrkwy je Chrystus.

Naše nowiny a časopisy před 100 lětami

Z Budyšina Tudomne literariske towarstwo Maćica Serbska wupisuje w Łužicy čestne myto 60 hriwnow spisačelej najlěpšeho serbskeho originalneho powědančka z časa bitwy pola Budyšina 1. 1813. Powědančko dyrbi wobstojenja tehdyšeho časa w našej krajiny a nadrobne wopisanje tuteje bitwy a jeje škody z městopisnej znatosću na 6–7 čišćowych listnach woprijeć, w čistej a dobrej serbskej rěči spisane być, a to w tajkim rukopisu, zo može pismoštajer derje čitać. Termin wotedaća je jutry 1889. Tajke wupisanje česći našu Maćicu a tež dobročerjara, kotryž je srědki k temu dał – k. fararja Wjelana.

Serbske Nowiny, sobotu, 17. nowembra 1888

Z Budyšina Tónle tydźeń je tak mjenowany „pisany tydźeń“. Mjeno „pisany tydźeń“ je w starym času nastalo, hdyž hišće so w protyce, kotraž ma hewak čorne pismo, njedźele a swjate dny, prikazane a małe, čerwjene čišćachu. A tónle tydźeń mamy cyly rynek swjatychnow: njedzela mějachmy přenju njedzela adwenta, wutoru běše Borbory, štwórtk Mikławša a džensa (sobotu) je Marje podjeća, štož je pola našich katolskich krajanow prikazany swjaty dzeń. Swjaty Mikławš něhdy w Serbach wjele plačeše: na Mikławša so džěćom wobradžeše, a to spody ławy. Tež swjata Borbora so při tym wobdželeše, přetož „Borborka měški šije, a Mikławšk do nich wobradža.“

Z Choćebuza W kralowskej holi Schönhöhe pola Picnja pjatk, 30. now., čelo muskeho nadeńdžechu, kotryž běše do wutrobna třeleny. Při čele wačok ležeše, a sudobjo za patrony; ale třělby při nim njenamakachu. Štož so slyši, běše zatřeleny strašny rubježnik hońwjer. K čelu stražnika stajichu. Hdyž pak sudnistwo čělo wobhladać přindže, běše so čělo zhubiło; tež stražnik tam wjace njebě.

Serbske Nowiny, sobotu, 8. decembra 1888

200. narodniny Kita Wylema Broniša

Moje přenje delnjoserbske knihy běchu „Robinson“, kotrež bě zdžela Bogumił Broniš přeložil. Čitach je tehdom někotre razy zasobu a při tym storch přeni raz na mjeno „Broniš“. Naš nan mje powučí, zo znaje wjacorych Bronišow – naliči jich třoch –, a wšitcy su dobri Serbja. Kaž wupada, njeje Bronišec dynastiju, kiž ma wulke zaslužby wo serbstwo w Delnjeje Łužicy, donětk hišće ničo prawje přeslědžil. Smogorjowski (Smogorjow je serbska wjeska w Choćebuskim wokrjesu) bur Broniš měješe syna, rodzeneho w l. 1757, kotrehož daše na fararja wukublać. Tutón **Matej Broniš** bu farar w Pricynje (Kalawski wokrjes), hdžež w l. 1825 wumrě.

Jeho najstarši syn **Arnošt Bjedrich Erasmus** narodži so w l. 1786 a bě posledk farar w Šćenicy pola Drjowka, hdžež w l. 1844 zemrě. Jeho druhij syn **Kito Wylem**, rodzeny w l. 1788, běše wjele lět farar w swojej ródnej wsy Pricynje (do l. 1874!) a přečahny, dokelž běše nježenjenc, k swojemu bratru do Drjowka, hdžež woteńdže 93lětny na prawdu Božu.

Tutón bratr w Drjowku běše třeci syn **Mateja Broniša** a rěkaše **Bjedrich Awgust**. Narodži so w l. 1795 w Pricynje. Wón bě wjace hač 30 lět farar w Šćenicy pola Drjowka a zemrě w l. 1878.

Arnošt Bjedrich Erasmus a Bjedrich Awgust Broniš měještaj čězku ruku. Zawěšće staj po tehdomnišim wašnju wjele na polu džěłaloj. Štož zapisowaštaj do matriklow, njemóže džens ničo wučitać. Znajmješa každy tydźeń raz rozhorju so jeku žalostneho rukopisa dla. Wobaj pak bęštaj přikladnaj serbskaj duchownaj. Bjedrich Awgust na přiklad předowaše do l. 1875 w Šćenicy a Wjelcej swěrnje serbsce. Jako přewzach w l. 1963 tutu faru, zhonich hišće najwšelakorije z jeho zohnowaneho skutkowanja.

Tola nětko k našemu jubilaraj, kotryž narodži so 5. 12. 1788 w Pricynje. Kito

„Što radosć rjeńšu dawa hač drohu pućować . . .“

tak napisa Handrij Zejler spěw pućowarja w nalěcu.

Ale tež nazyma móže k pućowanju wabić. Tak poda so mała črjódka Serbow njedzela, 18. 9. 1988, do Wojerowskich kónčin. Hižo dolho bě wulět do Ptačec a do Lejnoho planowany. Po slónčnych dnach pokaza so tuta njeđzela rano pochmurna z miholenjom. Nas to njemyleše, běchmy tola w awće pod suchim.

Što nas na wulět wabješe? W Ptačecach wočakowachu kemšerjo serbskeho superintendenta S. Alberta, zo by w 1/210 hodž. serbsku Božu službu džeržal. Nikoho njemyleše, zo běchu tež němscy kemšerjo přichwatali. Farar Neumann, dušepastyr za cyrkwinkej wjesce Lejno a Ptačecy, powita wutrobne wšitkich z bliska a daloka.

„Duša z dušu zjednočena, měř w Bozy pytaju . . .“

Bibliške teksty čitachu so w serbskej a tež němskej rěči, runje tajki bě wotběh modlenja a spěwanja. Superintendent Albert předowaše serbsce a na kóncu krótko w němskej rěči wospjetowaše.

Naš znaty „ekskantor“ Handrij Wirth přewodžeše na piščelach. Při wobjedže bjesadowaše z nami farar Neumann a powědaše nam wo wobstojnosćach w Ptačecach, kak běchu runje w poslednich tydźenjach cyrkej wot wonka znowa wobmjatali a dožiwiłi, kak z Božej pomocu material dostachu, tak zo móžachu dobrowólnicy bjez wulkich přestawkow džělać.

Popoldnju w 14 hodž. zwonjachu zwony w Lejnom a wabjachu ludźi na popoldnišu zhromadźiznu. Krótko přednoški z wosadneho a cyrkwinkeho žiwjenja so poskićachu, a w přestawkach naš luby přecel A. Grofa z wopytowarjami spěwaše. Ruče so čas miny.

Mjeztem bě luba a hibićiwa mandželska fararja Neumanna z pomocnikami kofej nawariła a bliđa z dobrym tykancom kryła. Přeprošeni běchu wšitcy do noweho cyrkwinkeho domu. Wobdźiwachmy, što bě z rozpadankow bróžnje nastalo: Při zemi je mjez druhim rjana přebywanska rumnosć a mała kuchnja. W přnim poschodze su spanske komorki. Wosebje młodžina dobrowólnje natwar spěchowaše. Tutón domček wabi k přebywanju. Za nas bě na času, so na dompuć hotować. Z přecelnym rozzohnowanjom podachu so hosćo spokojom domoj. H. H.

Wylem Broniš je drje so burskeho džěla wzdal a po zdaću jako nježenjenc wjele časa měł, so zaběrać z rěčespytom. Wón wozjewi wjele nastawkow w serbskej a němskej rěči na polu onomastiki, etymologije a dialektologije. Ponečim zalubowa so do delnjoserbsčiny a zakitowaše ju přečiwo jeje winikam. J. A. Smoler namaka w nim dobreho pomocnika při zběranju delnjoserbskich ludowych spěwow. Jako člon Hornjołužiskeje towaršnosće wědomosćow w Zhorjelcu dopisowaše sej z P. J. Šafárikom a z druhimi slawistami.

A na kóncu: Što bě wony Matej Bogumił Broniš, kotryž přeloži Robinsona tak derje do delnjoserbsčiny? Wón je jedyn z prawnukow Mateja Broniša a bě wot l. 1917 do 1937 superintendent w Čelichowje (dž. Ludowa Pólska).

N.

Hodowna powěsć a próstwa

1. *Z kajkim swětlom džens so jasni nóc? To džiw Boži je, to čini Boža móc. Jandželjo jewja so na njebju z črjódami. Haj, džens je so smilił Bóh Wótc nad nami.*
2. *Jandžel Boži přibliža so nam: Připowědam wulku, wulku radosć wam. Džensa je w Betlemje zo Zbóžnik narodzil, zo by z hubjenstwa was hrěšnych wumóžil.*
3. *Haleluja nětko wyskajmy! Božom džěsću džak a próstwu spěwajmy! Zohnuj nas každy čas a zrudnych pokojej, z měru kopatej swój měř nam wobradže!*

Michał Nawka 1938

Přispomnjěnko

Přede mnu leži wopismo Nowinarskeho zarjada pola předsydy Minister-skeje rady NDR, wupisane 23. septembra 1988, w kotrymž so nam zdžěli, zo wot 1. januara 1989 každe druhe čisło našeho „Pomhaj Bóh“ so na wosom stronow rozšěri. Potajkim móžemy w měsacach februar, apyl, junij, awgust, oktober a december wosomstronske čisło wudać, a w druhich měsacach wostanje naše štyristronske wudaće, kaž to dotal běše. Na tutym městnje chcu so tež Domowinje a jeje 1. sekretarej, Jurjej Grósej, zjawnje džakować, zo je našu próstwu podpěrowal. Wjeselimy so, zo mamy z tym móžnosć, wjac přinoškow (a nadžijomnje tež zajimawych) wozjewić. Chcu tu skladnosć wuzić, Was, lubych čitarjow, znowa prosyć, mi swoje přeća a kritiki napisać abo pra-jić. Bych tež rady wědžal, wo čim byšće rady něšto čitali. Čakam na Waš wot- hłos!

Přispomnić hišće dyrby, zo je rozšěrjenje „Pomhaj Bóh“ tež z wjace wudawkami zwjazane. Pomhaj Bóh plaći wot přichodneho lěta 4,30 hr lětnje, a jeli so Wam z póstom připósćele 4,80 hr. Konto, na kotrež móžeće tute pjenjey přepokazać, je: Sorb. ev. Superintendur Bautzen, Sp Bautzen 4962-30-110.

S. Albert

Wulki němski řezbar

Ernst Barlach

W swojej lětušej protyce namakach slědowace jeho wuznaće:

*Nimam žanoho Boha,
chwalene budź,
zo tomu tak je:
nimam žanoho Boha,
tola Bóh
ma mje.*

Zo njobě Barlach jednory čłowjek, spóznamy hižo z tutech słowow, a tola je kóždy rozumi. Hdyž pućuja lětsa sta turistow kóždy dzeń do Güstrowa, małego městačka w Mecklenburgskej, nječinja to w přenim rjedže tamnišeho sławného hroda dla, ale zo bychu z wopytom dweju jeho wustajeńcow Barlachej česć wopokazali z tym, zo sej jeho džělo waža. Lětsa w oktobrje miny so 50 lět, zo wón wumrě, a wón wumrě w najwjetšej bėdže, kotraž móže wuměłca potrjechić: W léce 1937 běchu 381 Barlachowych džělow ze zjawnosće wotstronjene a scazane jako „entartete Kunst“. Z wustajeńcow jeho džěla wuwzachu, a dowěrliwje jemu prezident Pruskeje akademije wuměłstwow radźeše, z tuteje dobrowólne wustupić.

Hdyž so kónc dwacetych lět jeho měrowe pomniki w Kielu, Güstrowje, Magdeburgu a Hamburgu postajichu, rosćeše přećiwu njemu hida a zacpěće. A čehodla to? Wón njeslawješe wojakow jako rjekow, ale pokaza jich we wšej nuzy, w hubjenstwie a čerpjenju. Přetož tak bě jako wojak w 1. swětowej wójnje tutón čas dožiwił a zdobom chcyše warnować před dalšej wójnju. A

to so tehdom wjele ludžom njelubješe. Z čim wjetšej džakownosću klonimy so džens před jeho džělom.

Na wobrazu widžimy Magdeburgski měrowy pomnik. Lědma zo bě so postajil, prošeše cyrkwinske předstejićerstwo hižo w měrcu 1933 wo jeho wotstronjenje. Bohudžak steji pomnik džens zaso w Magdeburgskim domje, a štóž tam přińdže, njech sej jón dokładnje wobhlada a staji před njón palacu swěćku, kaž to mnozy druzy činja. Z tym česćimy Barlachowe duchowne zawostajenstwo: Ženje hižo wójnju! K. M.

Stawizny serbskeho cyrkwinskeho dnja

26. cyrkwinski dzeń so wotměwaše 26. a 27. junija 1982 we Łazu pod hesłom: „Wěra, wěrywuznaće a serbski lud“. W junijskim čisle našeho „Pomhaj Bóh“ běchmy wozjewili, zo budže dr. Pětr Malink čitać z nowje serbskeje antologije „Naš nan a naša mać“. Bohužel běše so sam dyrbał do chorownje podać, a tuž přećita na pěkne wašnje jeho mandželska, Kata Malinkowa, jeho dopomnjenki na nana a mać. Nan Jurij běše w čezkim času fašizma farar we Łazu a běše přećiwu njemu zmužiče wojował jako wojowar wěry. Wón je dyrbał za to čerpjeć a wosadu wopuścić. To so sta runje před 50 lětami. Ja pisam tute rynki w septembru 1988, a wón je 1. septembra 1938 spisał hnujacy, ale tež tróštowacy list z městna, hdžež běchu jeho zahnali.

Ja chcu tu swoju rozprawu wo cyrkwiskim dnju trochu přetorhnyć a spočatk tutoho lista napisać: „Moja luba Łazowska wosada! Nětk je so hižom poł lěta minyło, zo sym posledni króć na Łazowskej klětce stał. Nětk dyrbjju ja w cuzych wosadach wupomhać a za cuzymi blidami sydać, daloko wot domizny a swójbje, a Wy dyrbiće so z cuzymi zastupjerjemi spokojić ... Swjate pismo pak nam praji: Budžće wjeseli! ...“

Dale nas postrowi sobotu popołdnju na zwučene wašnje pater Stanij Nawka ze Zdžěrje. Wón rěčeše wo dobrych stykach mjez ewangelskimi a katolskimi Serbami a wuzběhny, zo je mjez nami

wjace zhromadnosće hač džělanceho, hač-runjež so nam patrowe mēnjenje wo Lutheru mjenje spodobaje. Na kemšach njedzelu dopołdnja předowaše wikar Jan Malink. Hewak snano wašnje njeje, tajkemu młodemu duchownemu na cyrkwiskim dnju swjedženske předowanje přewostajić, ale to bě snano jenička móžnota, wnučkej dać stać na klětce jeho džěda, runje mjenowaneho Jurja Malinka, a tam serbsce předować, přetož we Łazu so žane serbske Bože služby wjace njewotměwaja. Jan Malink předowaše wo 1. lisće Jana 1,5 a 2,4–6 a měješe jako zaklad swojich wuwjedženjow hesło dnja: „Wěra – wěrywuznaće – serbski lud.“ Potom postrowi nas wyši krajnocyrkwinski rada Ihmels w mjenje sakskeje ewangelsko-lutherskeje cyrkwyje. Wšěm so lubješe, zo swoje słowa nawjaza na fabulu našeho lubeho basnika Handrija Zejlerja, prjedawšeho Łazowskeho fararja, wo škowrončku.

Na farje bě mała wustajeńca wo Zejlerju natwarjena. Na hłownej a skóncnej zhromadźiznje slyšachmy wjacore narěče a referaty. Tak Zhorjelski biskop dr. Wollstadt k nam lubje porěča. Wosadny farar Meister praješe, zo je Łazowska wosada stajnje hišće ze swójeho serbskeho korjenja žiwa. Farar Albert z Budyšina so hišće raz słowa jimaše k hesłu cyrkwinskeho dnja. Dr. Irena Šerakowa rěčeše wo Hańži Budarjowej, ludowej pēsnerce. Superintendent na wotp. Wirth powědaše nam wo Janu Haješu, prjedawšim Łazowskim překupcu a serbskim přecowarju. Posledni dyk na programje rěkaše: „Farar na wotp. Lazar a sup. na wotp. Wirth zložitaž swoje zastojnstwo w

předsydstwje cyrkwinskeho dnja.“ OLKR Ihmels běše hižo słowa připóznaca a džaka namakał za wjace hač 30lětnje swěrne džělo na tutym polu.

Haj, to běše mój posledni cyrkwinski dzeń, kotryž sym nawjedował. Z tym chcu tež zastać „Stawizny serbskeho cyrkwinskeho dnja“ pisać, přetož štóž nětko scěhuje, njeje wjace zašłosć, ale přitomnosć, mjenujucy zarjadowanja, kotrež so pod nawodom mojego młodého naslědnika, skutowneho fararja Malinka, wo kotrymž bě runje rěč, wotměwachu. Ja chcu jenož městna a temy slědowacych cyrkwinskich dnjow mjenować:

25./26. junija 1983 w Budyšinje z wotkryćom pomnika před Michalskej cyrkwyju (tema: „Zdžerž, Knježe, swoje słowo nam!“ po Lutherowym kěrlušu, přetož wopominachmy 500. narodniny němskeho reformatora).

30. junija/1. julija 1984 w Poršicach („Čińće sebi zemju poddanu!“)

22./23. junija 1985 we Wulkich Zdžarach („Dajće słowu Chrystusowemu mjez wami bohaće bydlić!“)

21./22. junija 1986 w Husce („Serbja, zachowajće swěru swojich wótcow rěč a wěru!“)

27./28. junija 1987 w Hrodzišću („Budžće wjeseli w nadžiji!“)

18./19. junija 1988 w Hodžiju („Jedyn knjez, jedna wěra, jedna křćenica“ we wopominanju na 1000 lět křćenicy w Ruskej prawoslawnej cyrkwi.“) – A hižo wjeselimo so na 44. serbski cyrkwinski dzeń 17./18. junija 1989 w Rakecach.

Džak pak a česć slyša Bohu a Knjezej cyrkwyje, kiž je wšo tute džělo bohaće žohnował. G. L.

Na moju domiznu

*Bóh žohnuj će, ty Serbow rjeńši krajo,
hdžež přenju kroćel stupich do swěta.
Křew twój dych mje, ty zbóžnych sonow
rajo,
njech twoje směwki dny mi rozswětla.*

*Bóh žohnuj će, ty droha domowina,
hdžež luba mać je kolebała mje.
Cas młodosće tu z róztojeho klina
su křidla jandželske mi wotnjeste.*

*Bóh žohnuj će, ty serbskich wótcow
sydło,
hdžež slyšach přenje zynki maćerne.
O krasnje je, mjeć w twojim chlódku
bydło,
kiž z Božej miłosću je debjene.*

*Bóh žohnuj će, ty polo narodnosće,
hdžež serbski duch mi hrěje wutrobu.
Mi radosć kće, hdžež twoja slawa rosće;
tuž Wjeršny žohnuj Serbow domiznu!*

K. A. Fiedler 1901

Wopyt pola ewangelskich křesćanow w Pólskej

Pólska je nam jako katolski kraj znata. Mało wěmy wo ewangelskich cyrkwjach, kotrež w tutym nam susodnym kraju tež su, na přikład wo reformowanej cyrkwi. Při tym bě přerjha Boža služba po reformowanym wašnju hižo w léće 1550 w Pińczowje. Wuznamny teolog tutoho časa bě Jan Łaski (1499 do 1560). Nochu na tutym městnje nadrobnišo wo stawiznach tuteje cyrkwe pisać. Snano to jónu něchtó z našich pólskich přećelow za „Pomhaj Bóh“ napisa. Džensa ma ewangelsko-reformowana cyrkej w Pólskej někotre tysac dušow w 9 wosadach a 8 filialach.

Jako hósć tuteje cyrkwe přebywach wot 21. do 25. septembra w Pólskej. Přeprošył bě mje konsistorij cyrkwe z biskopom Zdzisławom Trandru a prezesom Janom Baumom na čole. Tak so mój wopyt tež we Wařawje ze zetkanjom w konsistoriju započa. Wopytach tež pólsku ekumenisku radu, kotraž ma swoju centralu tohorunja we Wařawje. Kaž so mi praješe, su w cyłej Pólskej tež 15 regionalnych wuběrkow pólskeje ekumeniskeje rady. Zhonich tam tež, zo džělaja sydow cyrkwjow w tutej radže hromadže a zo so mjez sobu tež materielnje a financielnje podpěruja. Katolska cyrkej džěla jenož w jednej jeničkej komisiji sobu, a to w komisiji za modlenje wo jednotu křesćanow.

W ew.-ref. cyrkwi we Wařawje

Foto: Jackowski

Připołdnju jědźechmy jónu do bliskeho městačka Józefów a wobhladachmy sebi wustaw Betania. Wokomiknje so twarjenje dospołnje přetwari, tak zo bě jenož mało ludźi tam. Běše pak tež tak pytnýc, zo so tam přebywacym zawěsće lubi. Do kóždeje stwy so zatwarja sanitarne cele, a wokoło twarjenja je wjetši park – idealnje za staršich ludźi, kiž so rady trošku wuchodźuja, ale tež za džěci, kiž móža sej bjez stracha tam hrajkać, dokelž pět cylu ležownosć wobdawa.

Wězo sym tež něšto wo Wařawje widźał. Mi so zda, zo je kóždy wobydler Wařawy (haj snano samo kóždy Po-

lak) na tute město hordy – a to z prawom. Město, kiž běše na kóncu wojny skoro dospołnje zničene, je so z wulkeho džěla po starych planach znowa natwarilo.

Wobhladach sej tež park Łazienki a pomnik sławneho hudźbnika Chopina. Běch tež we Wilanowje a widžach tam park a palast krala Jana III. z kónca 17. lětstotka. Wězo sym tež pomnik za ghetto a wjele wopomnjenskich tafłow za wopory poslednjeje wojny mjez Polakami widźał. Što njeje wšo so tutomu ludej přez němsku politiku načiniło!

S. A.
(Pokročowanje slěduje)

Ze starych spisow

Serbski homelitiski seminar

W tutych rjadkach nochu wo stawiznach serbskeho homelitiskeho seminaru pisać. Snano to něchtó druhi za „Pomhaj Bóh“ sćini. Chcu pak jenož wo kóncu tutoho seminaru w nacistiskim času rozprawjeć.

W lisće krajnocyrkwinskeho zarjada na němsku superintendencu wot 10. meje 1937 so postaji, zo je z tutoho dnja sem farar Kapler w Njeswaćidle za serbskeho wyšeho fararja a zastupjerja superintendenta pomjenowany a farar Mjerwa-Bukečanski ma serbski seminar přewzać. Spodźiwne je, zo njejsym wo tutym pomjenowanju ani w „Pomhaj Bóh“ ani w „Serbskich Nowinach“ ničo namakał. Abo njejsym snano tute nowiny dosć dokładnje přehladał? Njech je, kaž je, znajmjeńša čitach w lisće wyšeho fararja n. w. Zarjenka wot 12. 8. 1938, zo je wón, po tym zo bě so 1. 8. 1936 na wotpočink podał, wot krajneje cyrkwe nadawk dóstał, dale zwučowanja w serbskim seminarje wotměwać. W naspomnjenym lisće pisa Zarjenk nětko, zo počahowaše so to, po wuprajenju wyšeho cyrkwinskeho radźićela dr. Kubitza, jenož na tehdomniše zwučowanja, kiž wotměchu so w oktobrje 1936. Po tym, po měnjenju Zarjenka, tutón nadawk za njeho wjace njeplaćeše.

Dale pisa Zarjenk w lisće wot awgusta 1938: „Da ich nun nicht in Erfahrung gebracht habe, wer oder überhaupt jemand jetzt mit der Unterrichts-erteilung im Wendischen Seminar beauftragt ist, halte ich es für geboten, auf diesen Tatbestand hinzuweisen.“ Akty

a knihi poda Zarjenk na wokrjesny cyrkwinski zarjad do Budyšina. Wottam su so wone do Drježdźan na krajnocyrkwinski zarjad pošlali. We wotmołwje rěka: „Sobald die Frage der Unterrichts-erteilung im Wendischen Seminar entschieden ist, ergeht weitere Verordnung.“

To pokazuje, zo je pomjenowanje fararja Mjerwy za serbski seminar drje jenož na papjerje stało. Hač je Mjerwa sam hdy wo tym zhonił, njeje mi znate. Ja to skoro za móžne nimam, hewak njeby so Zarjenk z tym prašenjom do Drježdźan wobrocił. Njebychu da so podložki serbskeho seminaru Mjerwje podali? A mjelčenje „Pomhaj Bóh“ a „Serbskich Nowin“ by so tak tež rozjasniło.

Na kóncu chcu hišće podać, kotre akty a knihi serbskeho seminaru je Zarjenk wotedał. Su to:

- akty serbskeho seminaru wot 1922 do 1936
- serbska rěčnica za serbski seminar (wot Mrózaka spisana)
- Pfulowy, Rězakowy a Kralowy słownik,
- Spěwarske knihi
- Kwětki
- łaćonske meditacije Johanna Gerharda
- Pascalowej knize francosce a němsce a wobaj zwjazkaj „Domjaceho předarja“.

Hač běše hišće druhich spisow w serbskim seminarje, kotrež so njejsu sobu naspomnili, mi znate njeje. Akty znajmjeńša mjelča.

Wopomnjenska tafla za wuznamneho Wóćca ew.-ref. cyrkwe w Pólskej, Mikolaj Reja. W septemberskim čísle smy jeho z dwěmaj basnjomaj předstajili

Foto: priwatne

Začišće ze Sowjetskeho zwjazka

(1) Wobkedźbowanja, nazhonjenja, dožiwnjenja

Składnostnje 1 000lětného jubileja Ruskeje prawoslawneje cyrkwyje zarjadowa Sakska krajna cyrkej za swojich přistajených studijnju jězbu do Sowjetskeho zwjazka. Zajim bě wulki, přizjewjenjow wjele, přez losowanje postajichu so mjena tych 42čoch, kiž smědźachu so wot 1. 9. do 10. 9. 1988 na jězbu do Moskwy a Leningrada podač. Mjez wuzwoljenymi — něhdže položca z nich běchu fararjo, do tamneje položcy džělachu so kantorjo, katecheća a družu přistajeni — běch tež ja jako jenička Serbowka.

Jězbu wuhotowaše pućowanski běrow, naša cyrkwinška skupina bě jedna z wjacorych turistiskich skupinow normalneho turistiskeho čaha do Sowjetskeho zwjazka, kotraž pak bě sej zestajita program po swójskim přeuč. Hłowny zaměr našeje jězby džě njebě wopyt turistiskich atrakcijow, ale zeznače žiwjenja a wosebje žiwjenja cyrkwyje w přenim, w najwjetšim a najmóćnišim kraju socializma.

Njeběch přeni raz w Moskwje a w Leningradže, běch tam před džewjeć lětami hižo raz pobyła, a bě to derje tak. Wědžach, kajki začišće wo hoberskej wulkosci Sowjetskeho zwjazka zawostaji 20hodžinska jězba po ruskich honach do Moskwy. Wědžach, zo zda so ču to, štož z wokna widžiš, kaž wulět do zašłosće: bjezkónčne lěsy, pastwišća, lědma něhdže někajkeho pola, tu a tam wjeska z drjewjanych domow, na ladach pastyrjo ze stadłami kruwow — kaž wulět do zašłosće, hdyž njebychu byli sčezory za milinu, hdyž njebychu drjewjane domčki na třěše měli antenu za telewizor a hdyž njeby so tu a tam nakładne awto we wulkej mróčeli procha kolsało přez njewobtwjerdžene wjesne puče.

Njeběch přeni raz w Moskwje. Nječujach so kaž někotryžkuli wopytowar hižo přeměnjena na mrowju, zmotana wot hoberskosće a njeprěčelskosće twarjeniskow stalinistiskeje doby, kiž zdadža so bjezkónčne byč do wysokosće a do šerokosće a před kotrymiž čuje so čłowjek stuleny kaž pod hoberskej njesmilnej namocu. Njeběch hižo přesłapjena, hdyž drasty pasantow njewotpowědowachu normam mjezynarodneje europskeje mody. Njemějach hižo prašenja, kotrež drje kóždy ma, kiž je přeni króc w Moskwje: Je Čerwjene naměsto woprawdže tak wulke, kaž so w televizoru zda? Je rjad čakacych před mawsoleom Lenina woprawdže tak dołhi, kaž so powěda? Kładu nowozmandželene pory woprawdže njewjesćinske kwěće před pomnikami padłych wojakow? Je GUM woprawdže tajka bohata a wuznamna kupnica, kaž smy to w šuli wuknyli?

Bě derje, zo tam njeběch přeni raz, móžach přirunowac moje začišće z lěta 1979 z džensnišimi. Mnoho bě wostało njeprěměnjene: Rjad čakacych před mawsoleom Lenina je přeco hišće njesměrnje dołhi, nowozmandželene pory kładu woprawdže njewjesćinske kwěće před pomnikami padłych wojakow, GUM je woprawdže hoberska kupnica, byrnjež tež ze skromnym poskitkom. A tola je so mnoho přiměnilo. Nowy duch a nowe myslenje, žadane wot knježer-

stwa a strony w Krjemlu za Sowjetski zwjazk a za cyly swět, jewi tež tomu, kiž je jenož na krótkim wopyče, swoje přenje plody.

Su to hižo wonkowne začišće, kiž sej ducy po měsće nazběraš. W parkach, při dróhach, na domach, wšudže tam, hdžež bě to hewak z wašnjom, njemakaj hižo plakaty a transparenty z hesłami a słowami. Zwostali su jenož tajke hesla, kiž su kruće na domach přičinjene a so njehodža tak lochce wotstronič. Ličba tych, kotřiž z hordosću swoje mnohe wuznamjenjenja na wobleku noša, je so wo tójšto pomjeňšila. Za to so tamni we wobrazu města jewja, zwjetša mlodži ludžo, kiž chodža w pulowrach abo kiž noša znamješka z napisom „Pjerjestrojka“ abo „Glasnost“. Tajku modernu formu transparenta — pulower abo znamješko — móžeš sej při nimale kóždym kiosku kupić. Napadnje, zo so na hasach lědma hišće z napisy pasantami zetkaš, a napadnje, zo knježi wječor na naměstach hišće čiliše žiwjenje hač před lětami: Su tam molerjo, kiž hač do nocy sedža a nimoducym poskičeja, za krótki čas jich portret namolowač, a su tam hudźbnicy, kiž hraja a spěwaja swoje spěwy, wobdači wot mnohich wuchodźowarjow, kotřiž pak nutrnje sluchaja pak wjeseli sobu spěwaja. Hakle něhdže lěto, tak so nam praji, su tute wječorne zabawy a schadžowanja dowolene.

Hłubše začišće sej wotnjeseš, hdyž so z ludźimi do rozmołwow daš. Hnydom pytnješ, zo su so z towaršnosću tež ludžo wotewrěli, zo zastupuja swójske mjenjenja, tež tajke, kiž njejsu oficielnje připoznate. Małe epizody dachu nam začišće wo tym, z kajkimi zakładnymi problemami maja so towaršnosć a jednotliwcy rozestaječ.

Je to na př. problem bydlenjow a zežiwjenja. Poskitk we wobchodach za zežiwjenje je wo wjele snadniši hač pola nas, a rynki čakacych su wo wjele dlěše. Płači nadměrnje wjele časa a mocy, wšo nakupowac, štož so za swójbu trjeba. Bydlenja njedosaħaja, hačrunjež so wšudže po Moskwje twari. Moskowčanej přisteja 6 m² bydlenja, to je oficial-

Cyrkwje w Moskowskim Krjemlu, džensa muzeje

na norma. Njeje zředka, zo bydla mlode mandželstwa zhromadnje ze swojimi staršimi a džědami a wowkami w jeničkim bydlenju, kotrež bychmy po našich normach jako runje dosahace za mału mlodu swójbu měli. Z bydlenkeho problema wurustu dalje: Přerězna swójbja nima wjac hač jedne džěčo, a ličba džělenjow je nadprerězne wysoka.

Dale zaběra ludži problem demokracije a dalšeho politiskeho wuwica w Sowjetskim zwjazku. Zeznachmy so ze stronskim sekretarom wulkeho Leningradkeho zawoda, kiž praji, zo je kruće přeswědčeny, zo je towaršnosć na prawym puču, zo komunizm budže, jenož zo maja ludžo so nawučić porjadnje džělač. Na tamnej stronje je tu muž něhdže samsneje staroby ze samsneho Leningrada, kiž wotmołwi na prašenje za jeho powołanjom: „Disident!“ A potom dopomniš so na to, zo je so stara Ruska hižo z „powołanskimi rewolucionarami“ bėdžić mēla. A su to syly ludži — něhdže 400 — wječor w Moskwje na Puškinowym naměsće, kiž su mēnjenna, zo maja w kraju tež džensa jenož 50 %, jenož 25 % demokracije, a kiž žadaja sej 100 %. Ani milicija jich njemyli, so wječor wot wječora znowa schadžowac. Wona scena so wobkedźbuje a

Klōster knježnow w Moskwje

hdys a hdys, hdyž so přemnozy wokoło jednoho řečnika zhrmadža, lahodnje zapřimnje a k tomu napomina, zo so tu nima stać a diskutować.

Dalši problem su sowjetske stawizny, předželanje a posudžowanje wšeho toho, štož je so w 70 lětach socializma w kraju stało. W nowinach čitachmy a wot ludźi zhonichmy wo hrózbach Stalinoweje doby: wo njeličomnych nje-winowatych woporach, wo lěhwach, z kotrychž so mnozy hižo njewrócihmy, wo přesčehanju cyrkwyje. Nic wšitycy su zwólniwi, tutu stronku zašłosće jako wěrnosć akceptować. Bě to stronski sekretar, kiž wuzna, zo je so wjele hrěšiło na ludžoch Sowjetskeho zwjazka. Ale bě tam tež žona, sowjetska turistka, kiž so njemdrje do mnicha da, hdyž wón nam powědaše, kak su w Moskwje cyrkwyje rozbuchali a so jich marmor za twar Metro wužiwať: To njebě Stalin, to běchu fašisća! Při přechodžowanju po naměsće w Moskwje zhonichmy, zo

bě naměsto před krótkim hišće nosyło mjeno Brježněwja a zo je tu stał jeho pomnik. Mjeztym je so woboje wotstroniło: Pomnik su wotwjezli a naměstu su jeho stare mjeno wrócihli. Druhdže zaso nadeńdžechmy jenož zbytk pomnika, podest bjez postawy. Štó drje bě so tu před krótkim hišće slawił, wo kotrymž so džensa radšo mjelči? Rozestajenja ze stawiznami su wulke, a nowy wid na zašłosć njeje hišće dowudžělaný. Tohodla so lětsa na šulach Sowjetskeho zwjazka njeprowuje w předmjeće stawizny.

A skónčnje njeje hišće dorozrisany poměr mjez ateizmom a nabožinu. W kniharnjach so hišće předawaja knihi z wótrym anticyrkwinskim a antinabožnym wobsahom. Na prašenje, što to kupuje, so nam wotmołwi, zo so lědma kupuja. Za to ma biblia na čornych wikach hłodnotu něhdže 300 rublow, potajkim blisko 1 000 hriwnow. W plakatoowych wobchodach so hišće poskićuja

cyle mapy z wobrazami, kiž rysuja cyrkej a wěru w najčornišich barbach a z najwohodnišimi motiwami. Tola najmlódši tajki produkt bě čišćany w dobre generalneho sekretara Černjenka. W Leningradže je hišće w Kazańskej katedrali zarjadowany „Muzej za stawizny ateizma a nabožiny“. Tola skupiny wukrajnikow so do tuteje wustajeńcy njewjeđu, a najwótriše šćuwanske eksponaty su so z njeje zhubili. Mjez ludźimi nadeńdže najwšelakoriše nahladny: njepowalnje měnjenje, zo je nabožina opium za lud; spodžiwanje, zo je cyrkej po 70 lětach kruteho ateizma hišće žiwa a nic njewuznamna; česćownosć před křesćanskej wučbu; zwuraznjenje, zo by najwjetše přeće bylo, bibliju wobsedžeć a wobjimanje a sylzy we wočach, hdyž so přeće dopjelni. Cylkownje smě so sudzić, zo je zajim za wšo, štož z cyrkwy a z nabožinu zwisuje, wosebje mjez mlódzinu jara wulki.

T. M.

Zarččanska kapalka, kiž je so dnja 19. 10. 1908 poswjećila. W „Pomhaj Bóh“ smy loni wo jeje natwarje rozprawjeli (1987/5)

POWĚŚĆE

W Južnosłowjanskej přiběra zajim za nabožinu

Agentura Tanjug pisa, zo w Južnosłowjanskej skutkuje 42 nabožnych zjednoćenstwow. Najwjetšu ličbu ma islam, mjenje je katolskich a prawoslawnych. Sociologiske přepytowanja před 15 lětami zwěsčichu, zo jedna třecina mlódziny dźerži kontakt z nabožinu. Tuchwilne přepytowanja pokazuja, zo je položca mlódziny zwjazana z nabožinu.

Přitel ludu/Przyjaciel ludu č. 6/1988 (G. W.)

Choćebuz. Wjednistwo bramborskeje cyrkwyje je njedawno wobzamknyło, wutworić serbsku džělowu skupinu. Dnja 26. septembra je so tajka skupina založila a so hnydom do džěla dała. Předšyda je generalny superintendent R. Richter Choćebuski, dalši čłonojo su

Christina Janojc, Dešno, Werner Meškank, Choćebuz, farar Hupac, Korjeň, a farar na wotp. Herbert Nowak, Drjowk. Přichodne zetkanje skupiny je było 3. nowembra 1988 na Choćebuskej superintendenturje. Wo přerich aktiwitach skupiny budžemy naše čitarstwo w prawym času informować. N.

Budestecy

Na 14. njedźeli po swjatej Trojicy sta so něšto za našu wosadu znajmjeńša njewšedneho.

Popołdnu w dwěmaj so zapokazachu tři nowi sobudželaćerjo.

Su to: knjeni fararka Vetterowa a jeje mandželski, knjez diakon Vetter, a knježna kantorka Thiele.

Dokelž bě knjez sup. Kreß w dowolu, měješe zastupnik knjez farar Pietsch z Hodžija swjedžensku narěč. Pozawny a naše rjane byrgle wobrubjachu swjatočne popołdno.

Přejemy jim — a to wosebje naša mała serbska wosadka — wšo dobre a Bože žohnowanje w jich skutkowanju w našich lubyh Budestecach a w cyłej wosadze. Ta.

Budyšin: Kóžde lěto je na dnju swjateho Michała (29. 9.) w Michałskej cyrkwi kublanski džen žonow za cyłu eforiju. Započnjemy přeco z Božej službu. Lětsa předowaše farar Dunč wot Michałskej cyrkwyje wo Jap. skutkach 5,17–29. Wón wuwjedže w předowanju, zo mamy Boha bóle posłuchać hač čłowjekow, a praješe nam, zo to rěka, z Božej přitomnosću a pomocu ličić, ale tež z tym, zo Bóh nam nadawki dawa. Po kemšach běše po zwučenyj wašnju zhrmadne spěwanje z Michałskim kantorom Baumannom a předstajenje wosadow, z kotrychž běchu žony na kublanski džen přišli. Při tym zwěsčichmy, zo so lětsa žony z wjac wosadow wobdžěllichu hač w zaštych lětach. Ličachmy přez 100 žonow, kiž so přez pučowansku sekretarku žónskeje služby, knježnu Mühlichec, wo Ruskej prawoslawnej cyrkwi informować dachu. Njeslyšachmy při tym jenož něšto wo stawiznach tuteje cyrkwyje, ale tež wo wěrje a Božej službje. Po zhrmadnym kofejpiću so džen skónči.

Tež klětu je zaso kublanski džen žonow za 29. 9. planowany. Snano wobdžělili so potom někotračkuli žona, kiž lětsa hišće pódla njebě.

SERBSKE BOŽE SLUŽBY

4. 12. — 2. njedźela w adwenće

Budyšin-Michałska: 10.00 hodž. kemše (Albert)

Budestecy: 14.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom (Albert)

11. 12. — 3. njedźela w adwenće

Hodžij: 10.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom (G. Lazar)

18. 12. — 4. njedźela w adwenće

Hrodzišćo: 8.30 hodž. kemše (Malink)

Minakał: 8.30 hodž. kemše (Feustel)

Poršicy: 8.30 hodž. kemše z Božim wotkazanjom (Wirth)

Rakecy: 9.30 hodž. kemše (zhromadnje z Njeswaćidom — J. Lazar)

Bart: 10.00 hodž. kemše (Malink)

25. 12. — 1. džen hodow

Bukeycy: 9.00 hodž. kemše (G. Lazar)

26. 12. — 2. džen hodow

Budyšin-Michałska: 10.00 hodž. kemše (Albert)

1. 1. — Nowe lěto

Budestecy: 14.00 hodž. kemše (Albert)

6. 1. — Třoch kralow

Bukeycy: 9.00 hodž. kemše (G. Lazar)

8. 1. — 1. njedźela po Třoch kralach

Budyšin-Michałska: 10.00 hodž. kemše (Albert)

Huska: 10.00 hodž. kemše z Božim wotkazanjom (Wirth)

1. džen hodow (25. 12.)

11.25 hodž. serbska nutrnosć w rozhlósu

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow. Rjaduje Konwent serbskich ewangelskich duchownych. — Ludowe nakładnistwo Domowina, Budyšin, Sukelnska 27. Redaktor: sup. Siegfried Albert, Serbski kěrchow, Budyšin, 8600. tel. 4 22 01. Ekspredicija: farar G. Lazar, Kirchweg 3, Bukeycy (Hochkirch), 8601. — Lic. č. 417 Nowinarskeho zarjada pola předsydy Ministerskeje rady NDR. — Čišeć: Nowa Doba, čišćernja Domowiny w Budyšinje (III-4-9-1936). — Wuchadza jónkróć za měsac. Přinoški a dary na konto: Sorbische evangelische Superintendentur Bautzen, Sp. Bautzen 4962-30-110 — Index-Nummer 32921